

BACSKAI KATINKA - Ceglédi Tímea: Ugródeszka-e a református iskola a hátrányos helyzetű tanulóknak?

Reziliens diákok a református oktatási rendszerben

I. Bevezetés

Az egyházi iskolafenntartói szektor jelentősen bővült 2011 után. A szektor bővülését néhány kutató csupán az oktatási rendszer lényegét nem érintő változásként szemléli, ahol eltolódás figyelhető meg¹. Más kutatók a magyar oktatási rendszer nagyarányú átrendeződéséről beszélnek², amely alapjaiban érinti a teljes rendszert. Pusztai 2014-ben felvetette³ Bacsikai 2018-ban pedig kimutatta⁴, hogy a többszektörű oktatás kölcsönhatása, az egyházi oktatás újabb bővülési hulláma a hátrányos helyzetű tanulók irányába való fordulást is jelentette. Ugyanakkor tudjuk, hogy a református szektorban hagyományosan magasabb a kevésbé előnyös helyzetű tanulók aránya, mivel földrajzilag a reformátusság eloszlása az ország kevésbé fejlett részeit fedi le⁵, de a hátrányos helyzetű tanulók arány továbbra sem magas az egyházi intézményekben. Éppen ezért érdekes kérdés, hogy azok a hátrányosabb helyzetű tanulók, akik a református oktatási rendszerben megjelennek milyen eredményeket tudnak elérni, hogy képes-e református iskola a hátrányaik kompenzációjára. Ezekre a kérdésekre keressük a választ az alábbi tanulmányban. A *Studia Theologica Debrecinensis* olvasóinak talán szokatlan módon nagyon sok számadatot közlünk azért, hogy hiteles információkhoz juttassuk az olvasókat. Reménységünk szerint azok az olvasók is hasznosnak és befogadhatónak fogják találni a tanulmányunkat, akik korábban az oktatási statisztika világával nem kerültek még kapcsolatba!

II. Eredményesség a hátrányos helyzet ellenére – A reziliencia mint értelmezési és elemzési keret

¹ HÍVES T.: *A közoktatás fenntartói szerkezetének és az intézményrendszer struktúrájának átalakulása*. Kézirat, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2013. o.n.; GYÖRGYI Z. *Iskolafenntartás helyi szinten – előzmények és tapasztalatok*. In: Györgyi Z. – Simon M. –Vadász V. szerk.: *Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában*. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. 18–45. 2015.

² HERMANN Z. AND VARGA J.: *Állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi iskolák: részarányok, tanulói összetétel és tanulói teljesítmények*. In: Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.) *Társadalmi Ríport 2016*. Budapest: TÁRKI, 2016.

³ PUSZTAI G.: *Felekezeti oktatás új szerepekben*. in: *Educatio* 23 (2014), 50-65.

⁴ BACSKAI K.: *Az egyházi általánosiskolák felekezetenkénti leíró jellemzése a 2011-es bővülés előtti és utáni időszakban* In: *Az oktatás gazdagsága : tanulmányok Polónyi István tiszteletére*. Szerk.: Tóth Dorina Anna, Debrecen, Center for Higher Education Research and Development, 121-37, 2018.

⁵ M. CSÁSZÁR ZS., PETE J.: *Magyarország vallásföldrajzi jellemzői a 21. század elején, különös tekintettel a református felekezetük térbeli és demográfiai struktúrájára*, *MAGYAR TUDOMÁNY* 180 (2019) 822-833.

A PISA (Program for International Student Assessment – A Nemzetközi Tanulói Teljesítménymérés Programja) adatokat elemző nemzetközi jelentésekben fontos jelzőszámként jelenik meg a reziliens tanulók országokénti aránya, amelyből az egyes országok oktatási rendszerének egyenlőtlenségeire következtetnek.⁶ Minél kevesebb a reziliens tanuló, annál egyenlőtlenebbnek tekinthető az adott oktatási rendszer. Azokat sorolják a reziliens tanulók közé, akik a társadalmi háttérrel komplex módon megragadó ESCS mutató (PISA index of economic, social and cultural status) alapján az alsó, eredményességük alapján pedig a felső harmadba vagy negyedbe tartoznak.⁷ Az eredményesség alsó és felső határainak meghúzásánál nemzetközi és országon belüli szemléletet is alkalmaznak. A nemzetközi szemléletet követve a 2006-os adatok elemzésekor azokat tekintették rezilienseknek, akik szocio-ökonómiai státusuk alapján országuk alsó harmadában helyezkedtek el, természettudományi PISA pontszámukat tekintve pedig a felső harmadba tartoztak azoknak, akik hozzájuk hasonló (kedvezőtlen) társadalmi helyzetben voltak OECD-szerte. Más szavakkal: reziliens volt az a diák, aki felülmúlta a hozzá hasonló háttérű tanulók teljesítményét nemzetközi szinten, s országán belül kedvezőtlen relatív társadalmi helyzetben volt.⁸ Az országon belüli szemléletet alkalmazó definíció szerint azonban azokat azonosítják reziliensekként, akik szocio-ökonómiai háttérük alapján országukon belül az alsó harmadba, PISA teljesítményük alapján pedig országuk felső harmadába tartoznak.⁹ Az OECD jelentésekben 2009-től az alsó-felső harmados szemléletet felváltotta az alsó-felső negyedes szemlélet.

A nemzetközi alsó-felső negyedre építő, a tanulók családi háttérével kontrolláló definíció alapján 2006 és 2015 között Magyarországon 26%-ról 19,3%-ra csökkent a reziliens tanulók aránya. Ez az egyik legnagyobb mértékű csökkenés az OECD országok és partnerországok között, mivel a vizsgált időszakban OECD viszonylatban 27,7%-ról 29,2%-ra nőtt a reziliens tanulók aránya.¹⁰ Agasisti és munkatársai idősoros összehasonlításában abszolút eredményességi mutatót alkalmazva vizsgálták a reziliens tanulói arány változását. Eredményeik szintén azt mutatják, hogy csökkent Magyarországon a reziliens tanulók aránya 2006 és 2015 között (2006: 20,9%, 2009: 20,2%, 2012: 18,6%, 2015: 14%).¹¹ A legfrissebb, 2018-as jelentés ismételt megerősítette sereghajtó pozíciónk tényét: miközben az OECD átlagát tekintve a hátrányos helyzetű tanulók 11,3%-a számított reziliensnek, addig

⁶ OECD: *PISA Results 2018*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>. 2019. 42-43.

OECD: *Against the Odds. Disadvantaged Students Who Succeed in School*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264090873-en>. 2011. 16.

⁷ OECD: *Against the Odds. Disadvantaged Students Who Succeed in School*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264090873-en>. 23-25., 2011. 181.

OECD: *PISA 2015 Results. Excellence And Equity in Education*. Volume I. 2016. 15.

OECD: *PISA Results 2018*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>. 2019. 66.

Agasisti, T., Avvisati, F., Longobardi, S., & Borgonovi, F.: *Academic resilience. What schools and countries do to help disadvantaged students succeed in PISA*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e22490ac-en>. 2018. 8-15.

⁸ OECD: *Against the Odds. Disadvantaged Students Who Succeed in School*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264090873-en>. 23-25., 2011. 181.

⁹ OECD: *PISA Results 2018*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>. 2019. 66.

¹⁰ OECD: *PISA 2015 Results. Excellence And Equity in Education*. Volume I. 2016. 207.

¹¹ AGASISTI, T., AVVISATI, F., LONGOBARDI, S., & BORGONOV, F. Academic resilience. What schools and countries do to help disadvantaged students succeed in PISA. OECD Publishing. 2018. <https://doi.org/10.1787/e22490ac-en>. 15.

Magyarországon mindössze 7,7% ugyanez az arány. A reziliens tanulókat ebben az elemzésben az országon belüli definíció szerint azonosították, így az adott országon belüli teljesítmény felső negyedének és a társadalmi háttér alsó negyedének metszetébe tartozó tanulókat sorolták a reziliensek közé.¹²

III. Adatok és módszerek

Az adatok elemzését olyan adatbázison készítettük el, amely átfogó képet nyújt a teljes magyarországi oktatási rendszerről. Törekedtünk arra, hogy átfogóan ugyanakkor részletesen vizsgáljuk meg a diákok eredményeit, társadalmi háttérét és a nemzetközi gyakorlatban is használt módszertant alkalmazva szolgáltatassunk információkat az olvasónak. Az alábbiakban nagyon sok adatot (elsősorban százalékos adatokat) közlünk, amelyeket értelmezünk is röviden, de elsődleges célunk az, hogy az adatok bemutatásával az olvasó maga is le tudjon vonni következtetéseket.

III. 1. Az elemzett adatbázis

Az elemzés során a 2019. évi Országos kompetenciamérés 6. osztályos adatbázisát használtuk. Az Országos kompetenciamérés (a továbbiak során OKM) egy teljeskörű tudásmérés, amely 2001-ben indult, s amelyet 2008. óta minden év tavaszán valamennyi 6., 8. és 10. osztályos diák megír. A felmérés ún. populációs mintán történik, ami azt jelenti, hogy elvileg (a hiányzókat leszámítva) valamennyi diák megírja a matematikai és az olvasás-szövegértési eszköztudásra vonatkozó tudástesztet, továbbá ő maga vagy a szülei kitöltnek egy családi háttérkérdőívet, amelyben a diák társadalmi háttérére vonatkozó kérdések szerepelnek. A kérdések között a szülők iskolai végzettségére, munkaerőpiaci státuszára, az otthon felszereltségére, kulturális javakkal való ellátottságára, a lakóhelyre, a családi szokásokra, a tanulás körülményeire is kíváncsiak a kutatók¹³. A diákok adatai anonimizálva, de egyedi azonosítóval ellátva kerülnek be a kutatói adatbázisba, amely adatbázist az Oktatási Hivatal (OH) szigorú feltételek mellett bocsájt a kutatók rendelkezésére. Jelen tanulmányhoz a diákok egyéni soros eredményeit és adatait a 2019. évvel bezárólag kaptuk meg elemzésre. A három évfolyam mérési eredményi közül ebben a tanulmányban mi a 6. osztályos eredményeket vesszük górcső alá (N=99615). A diák adatbázisok mellett a telephely vezetői is kitöltnek egy kérdőívet, ill. az intézmények vezetői is. A kutatásunkban ezt a három adatbázist a telephelyi és az intézményi kódok segítségével összeolvasztottuk, elemzésinket ezen a hármas adatbázison végeztük el.

III. 2. A kialakított változók

Az elemzés első lépése az adatbázisok kialakítása volt tehát, ezután a szakirodalom alapján kialakítottuk a reziliens tanulókat azonosítására szolgáló változókat. A változó képzéséhez a PISA 2011 módszertanát vettük alapul. Fontos szempont volt, hogy nem azokat a diákokat tekintettük eredményesnek, akik magas képességpontokat érnek el a matematika vagy az

¹² OECD. (2019). PISA Results 2018. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>. 66-67., 256.

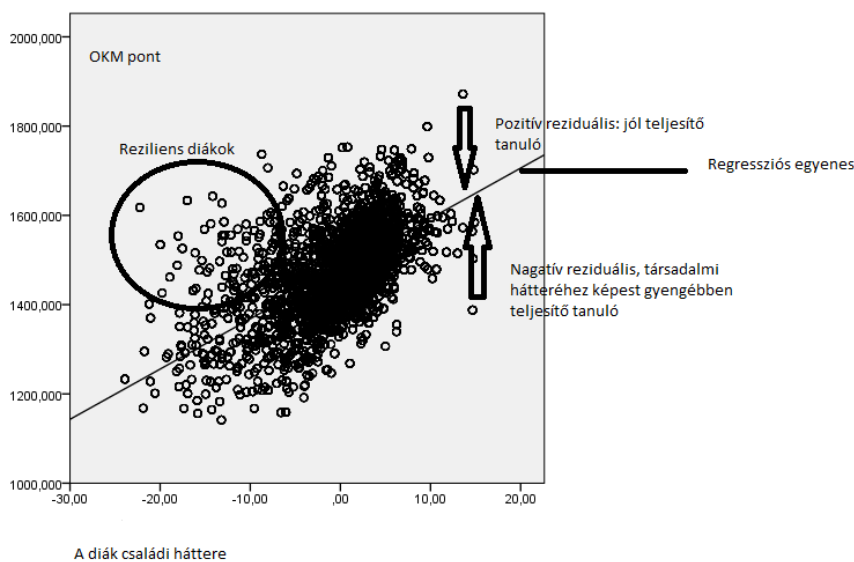
¹³ Bővebben lásd: [Microsoft Word - OKM Technikaileiras V6.docx \(oktatas.hu\)](#). Az adott év háttérkérdőívei nyilvánosak, az interneten megtalálhatóak.

olvasás-szövegértés teszteken, hanem a társadalmi háttér alapján korrigált adatokból indultunk ki. Mit jelent ez? Minden országban jellemző tendencia, hogy azok a diákok, akiknek a családi háttere magasabb (ez alatt azt értjük, hogy a szülők iskolázottabbak és az anyagi háttérük jobb), jobban teljesítenek a teszteken. Magyarországon ez a hatás az egyik legmagasabb az OECD országok között (mintegy 40%-a a diák eredményességének a családi háttér következménye a statisztikai modell szerint). Hogy ezt a torzítást kiküszöböljék a kutatók, és ne a diákok társadalmi háttérét mérjék csupán, egy (regressziós) egyenest fektetnek az adatokra, amely megmutatja, hogy mennyire meredek ez a lejtő. A meredekséget az határozza meg, hogy a társadalmi háttér magasabb szintjeire lépést milyen meredeken követi a tesztpontszámokban elért emelkedés. Minél meredekebben követi, annál erősebb a társadalmi háttér hatása az eredményekre. Modellünkben azt vizsgáljuk, hogy ehhez a regressziós egyeneshez képest mennyire tér el a diák eredményessége. Akkor tekintjük a diákot jól teljesítőnek, ha az ő eredménye magasabb, mint azt tőle a társadalmi háttére alapján elvárnánk. Ebben az esetben a számításaink alapja a reziduális, vagyis az a különbség, amely a diák családi háttere alapján tőle elvárt eredményhez képest teljesít. Ha ez a reziduális pozitív, vagyis a diák eredményei a regressziós egyenes felett vannak, akkor ő jól teljesít. Azok a diákok lehetnek reziliensek, akik esetében a reziduális a felső egyharmadban található, ugyanakkor társadalmi háttérük a családi háttérindex alapján az alsó egyharmadba esik. Ld. 1. ábra.

1. ábra

A reziliens diákok statisztikai felderítésének módja¹⁴

Commented [KB1]: szerintem mennyire érthető ez így?

¹⁴ Az ábra csak a jobb megértést segíti, szűrt mennyiségű valós adatokon alapszik. A teljes adatbázis valós adatainak mennyisége annyira nagy, hogy a pontok sűrűsége olyan mértékű, amely az ábra értelmezését lehetetlenné teszi.

Ez a számítási mód elsősorban a nemzetközi összehasonlítást segíti, a mi esetünkben nem a nemzetközi, hanem a szektorok közötti összehasonlításra használjuk fel a módszert.

IV. Eredmények

IV. 1. Általános eredmények

Az elemzést három csoportban végeztük, hogy jobban értelmezhetőek legyenek az eredmények. Alapvetően külön kezeltük a nem egyházi és az egyházi szektor iskoláit, amely utóbbiak közül kiválogattuk a református intézményeket. Így alakítottuk ki a három csoportot: 1) minden esetben vizsgáljuk a református iskolák tanulóit, 2) a nem református egyházi szektor tanulóit (egyházi iskola, de nem református felekezet által fenntartott), 3) valamint a többi fenntartó iskoláit további bontás nélkül (pl. az állami, alapítványi, kisebbségi önkormányzat által fenntartott stb. iskolákat). A 2019-es hatodikos adatbázisban 99615 diák adatai szerepelnek. Közülük az egyházi szektorban tanulnak 16224-en, ez 16,3%-a a diáklétszámnak. Református iskolában tanul 4368 hatodikos diák, ez a teljes diáklétszám 4,4%-a¹⁵.

Először szeretnénk ismertetni a diákok eredményességére vonatkozó adatokat. Ha az OKM pontszámokat tekintjük, akkor azt látjuk, hogy a református iskolák eredményei jóval meghaladják az egyházi szektor és a nem egyházi szektor eredményeit is. A matematika teszten elért pontszám országos átlaga 1489. A nem egyházi szektor tanulói esteében az átlag 1486, ehhez képest az egyházi iskolák (a reformátusok nélkül) 1501 pontot, a református iskolák tanulói 1513 pontot értek el. Hasonló az olvasás-szövegértés teszt esetében is az eredmény, ahol az országos átlag 1492 pont, a nem egyházi szektor diákjai átlagosan 1488 pontot, az egyházi, de nem református iskolák diákjai 1511-et, a református iskolák diákjai pedig 1525 pontot értek el átlagosan.

Mint korábban leírtuk, ezeket az eredményeket célszerű a társadalmi háttérrel párhuzamosan vizsgálni, hiszen a jobb eredményeket a diákok magasabb családi háttere is eredményezheti. Ennek vizsgálatára a családi háttér index (a továbbiakban CsH index) értékeit használjuk fel. A CsH index úgy került kialakításra, hogy 0 közepű, 1 szórású legyen. Ez azt jelenti, hogy az országos átlag 0 és a diákok CsH indexének értékeinek 95%-a -1 és 1 közzé esik. Itt a nem egyházi szektor iskolái esetében -0,35 az átlag, tehát rosszabb, mint az országos átlag, az egyházi, de nem református iskolák esetében 0,18, a református iskolák diákjainak átlaga pedig 0,20. Ezek az adatok azt mutatják, hogy az egyházi iskolák között is valamivel jobb a református diákok társadalmi háttere, de a nem egyházi szektor tanulóihoz képest pedig jelentős különbség van pozitív irányba.

A mi eredményességi változónk a fent leírt reziduális, amelyet úgy alakítottunk ki, hogy a társadalmi háttér alapján elvárt értéktől való eltérést vizsgáljuk. Értelemszerűen az országos átlag ebben az esetben 0, hiszen ehhez képest vizsgáltuk az eltérést. Ha a különböző fenntartói szektorok eredményeit vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy a nem egyházi szektor diákjai

¹⁵ Fontos hangsúlyozni, hogy nem minden diák írta meg a kompetenciamérést, ezért az adatbázisban csak azok adatai szerepelnek, akik megírták. Nem túl nagy eltérés lehet a tényleges diáklétszámhoz képest (pl. a hiányzó vagy a kompetenciamérés alól felmentett tanulók esetében), de nagyságrendileg megfelelő tájékozódást nyújtanak az adatok.

matematikából 0,8 ponttal teljesítenek jobban, mint azt tőlük elvárnánk, de egy ponttal teljesítenek rosszabbul olvasás-szövegértésből. Az egyházi, de nem református iskolák diákjai matematikából 2,8 ponttal rosszabbul, olvasás-szövegértésből 1,7 ponttal jobban, mint a társadalmi háttérük alapján tőlük elvárt. A református iskolák tanulói 5,9 ponttal matematikából 13 ponttal olvasás-szövegértésből teljesítenek jobban. Tehát azt látjuk, hogy 2019-ben a hatodikos diákok a református iskolákban jobban teljesítenek, mint azt tőlük a társadalmi háttérük alapján elvárható volna. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a református iskolák hozzáadnak a diákok társadalmi háttéréhez.

IV. 2. Reziliens diákok

Ezek után tudunk áttérni a reziliens diákok vizsgálatára. A rezilienciának ebben a tanulmányban két feltételét szabtuk meg. Egyrészt a diáknak hátrányos helyzetűnek kell lennie, ami értelmezésünk alapján azt jelenti, hogy a CsH indexe az országos átlaghoz képest az alsó egyharmadra esik. Láttuk, hogy a református iskolák diákjainak a családi háttere magasabb, mint az országos átlag, ezért várhatóan nem sok hátrányos helyzetű diákot tudunk majd elkülöníteni. A másik kitétel az volt, hogy a hátrányos helyzetű diák reziduális (családi háttér alapján elvárt tesztpontjához képest a valós pontszáma) a felső egyharmadba essen.

Először tehát megvizsgáljuk a hátrányos helyzetű diákok arányát fenntartói szektoronként. Míg az állami szektorban az ott tanuló diákok 35,5%-a tartozik az általunk hátrányos helyzetűként definiált kategóriába, addig a nem református egyháziban 28,1% , a református iskolák tanulóinak kevesebb mint negyede (23,9%), ez 825 tanuló¹⁶.

Országos szinten valamennyi fenntartóhoz tartozó iskolában 24566 diák sorolható a hátrányos helyzetű csoportba, tehát nekik van esélyük arra, hogy a reziliens kategóriába kerüljenek. A mérési eljárásból adódóan, ha a diákok teljesítménye teljesen egyenlően oszlik el, akkor a hátrányos helyzetű diákok 33%-a kellene, hogy a reziliens kategóriába kerüljön (hiszen a reziduálisokat 3 egyforma részre osztottuk). Ha ennél kevesebb, az azt jelenti, hogy a hátrányos helyzetű diákoknak kisebb az esélyük, hogy a társadalmi háttérükhöz képest jobban teljesítsenek, ha magasabb a reziduális aránya, akkor nagyobb.

Általánosan elmondható, hogy országosan a hátrányos helyzetű diákok valamivel kevesebb, mint harmaduk került a reziliens kategóriába az eredményeik alapján. Matematikából 31,7%, olvasás szövegértésből 31,1% százaléka tudott a hátrányos helyzetű diákok közül olyan jól teljesíteni, hogy a reziliens kategóriába kerüljenek. Ugyanakkor azt látjuk, hogy a református iskolák hátrányos helyzetű diákjainak 38%-a került ebbe a kategóriába, míg a nem református egyházi iskolák hátrányos helyzetű tanulóinak 31,3%-a, a nem egyházi szektor hátrányos helyzetű diákjainak 31,7%-a tartozik ide matematikából. Ugyanezek az eredmények olvasás-szövegértésből 34,5% a református, 31,1% a nem református egyházi és 31% a nem egyházi iskolák hatodikosai között. Ezekből az adatokból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy bár a református iskolákban alacsonyabb a hátrányos helyzetű diákok aránya, de az ő esetükben működik a „felhajtó erő”, vagyis közülük többen lesznek reziliensek mint más egyházi iskolákban vagy a nem egyházi szektorban. Az alábbiakban két kérdést vizsgálunk még meg, az egyik, hogy mekkorát dob ez az ugródeszka? Vagyis, ha a hátrányos helyzetű kategóriába esnek a diákok, de mennyire azok, ill. hogy a

¹⁶ CsH indexet azoknak a diákoknak esetében tudnak számolni az OH dolgozói, akik maguk vagy szüleik megfelelő mértékben kitöltötték a kérdőívet. Ha ez nem volt megfelelő, akkor adathiánnyal kellett számolnunk.

pontszámkülönbségeik alapján éppen csak becsúsznak a reziliens kategóriába, vagy egyenesen szárnyalnak az eredményeik. A második kutatási kérdésünk pedig az, hogy a reziliens tanulók szétszórtan jelennek meg a rendszerben, vagy vannak bizonyos iskolák, amelyekre jellemzőbb, hogy nagyobbat dobnak a hátrányos helyzetű diákjaikon.

Az alábbiakban a reziliens diákok csoportjait tekintjük át. A fenti oldalakon a két teszten jól teljesítő hátrányos helyzetű diákok arányát külön szemléltük, a most következő kimutatásokban összevonnjuk és együtt kezeljük a reziliens diákok adatait. Mindent összevetve 10749 diák került a reziliens kategóriába, ami a teljes diáklétszámnak a közel 11%-a. Ők azok a diákok, akik vagy matematikából vagy olvasás-szövegértésből bizonyultak reziliensnek. 4680 olyan diák van, aki mind a két tesztje alapján ebbe a kategóriába került.

Elsősorban arra vagyunk kíváncsiak, hogy van-e különbség a reziliencia mértéke között fenntartói szektoronként. Az eredményeink alapján kimutatható, hogy a református iskolákban nagyobbat dob az ugródeszka, itt a két teszten a társadalmi háttér alapján jóslott eredményhez képest elért pontszámkülönbség átlagosan 122,5. A nem református egyházi iskolák esetében ugyanez a különbség 113, a nem egyházi szektorban 112,5 pont.

A másik kutatási kérdésünk az, hogy vannak-e reziliens iskolák, vagy a reziliens diákok száma véletlenszerűen oszlik el az iskolák között? Eredményeinket úgy kaptuk, hogy megnéztük az egyes telephelyeken a reziliens diákok számát és a teljes évfolyamhoz viszonyított arányát. Az adatok azt mutatják, hogy a református iskolák között inkább egyenlően oszlanak meg a reziliens diákok, ugyanez jellemző az egyéb egyházi iskolákra is. A nem egyházi szektorban sokkal inkább jellemző, hogy egy-egy iskolában magasabb a reziliens diákok aránya. Ha elkülönítjük azokat az iskolákat, ahol a hatodik évfolyamon több mint hat reziliens diák van, akkor azt látjuk, hogy a reziliens diákok nagyobb arányban járnak városi iskolákba, továbbá Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben fordulnak inkább elő. Érdekes, hogy Hajdú-Bihar és Pest megyében egyáltalán nincs olyan iskola, ahol magas volna a reziliens diákok száma vagy aránya. Ennek oka elsősorban az, hogy ezekben a megyékben inkább a jobb családi háttérű családok választják a református oktatást, de lehet, hogy ezeken a területeken a vallásos reformátusok, akik az egyházhoz közel álló intézményeket választanak, eleve a magasán iskolázottabb rétegből kerülnek ki (pl. az evangélikus felekezet esetében ez a helyzet). Ennek a kérdésnek a megválaszolása még további elemzéseket igényel.

V. Összefoglalás

Tanulmányunk elején utaltunk arra, hogy a 2011-től nagyarányban megemelkedett az egyházi iskolák száma és ezzel együtt a református szektorban tanuló diákok száma is. Korábbi tanulmányokból tudjuk, hogy ez az ugrásszerű bővülés nem teljesen ugyanabba az irányba mutatott, mint a korábbi lassúbb építkezés, mert elsősorban az átvett iskolákban a korábbiaknál jóval magasabb a hátrányos helyzetű diákok aránya. Ezért is érdekes kutatási kérdés az, hogy a hátrányos helyzetű diákok eredményessége milyen a református iskolákban. Ebben a tanulmányunkban a reziliens diákokra koncentráltunk. A reziliencia fogalma egyre népszerűbb az oktatáskutatásban. Reziliensek azok a diákok, akik hátrányaik (egészségügyi, szociális, lakóhelyi, családi, stb.) ellenére kiemelkedően tudnak teljesíteni az iskolában. Tanulmányunk elején bemutattuk, hogy milyen sokrétű értelmezése és mérési módja van a rezilienciának, ezek közül mi az OECD egyik legfrisebb módszertanát választottuk, amely kifejezetten az összehasonlításra fejlesztettek ki. Az adatelemzéshez az Országos kompetenciamérés 2019. évi hatodikos adatbázisait használtuk. Az adatelemzés során a református szektort az egyéb felekezetek által fenntartott egyházi oktatási szektorhoz és a nem egyházi iskolák tanulóihoz hasonlítottuk. Először bemutattuk, hogy mekkora szeletét jelenti a református szektor a teljes magyar oktatási rendszernek, majd megnéztük az eredményességre és a családi háttérre

vonatkozó jellemzőket. Azt találtuk, hogy a református iskolák diákjainak eredményessége magasabb az OKM teszteken, ugyanakkor a családi háttérük is magasabb. Ez után tértünk ki a reziliens diákok felkutatására. Ehhez beazonosítottuk a hátrányos helyzetű diákokat és közülük kiemeltük azokat, akiknek az eredményessége kimagasló a társadalmi háttérükhöz képest. Megállapítható, hogy a református iskolákban alacsonyabb a hátrányos helyzetű diákok aránya, de a reziliens gyerekeké magas és az ő eredményeik nagyon jók. Az is látszik, hogy inkább elszórtan vannak jelen a rendszerben és hogy a nagyvárosokban szinte egyáltalán nem találjuk meg őket.

Felhasznált irodalom

BACSKAI K.: Az egyházi általánosiskolák felekezetenkénti leíró jellemzése a 2011-es bővülés előtti és utáni időszakban In: *Az oktatás gazdagsága : tanulmányok Polónyi István tiszteletére*. Szerk.: Tóth Dorina Anna, Debrecen, Center for Higher Education Research and Development, 121-37, 2018.

GYÖRGYI Z. Iskolafenntartás helyi szinten – előzmények és tapasztalatok. In: Györgyi Z. – Simon M. –Vadász V. szerk.: *Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 18–45. 2015.

HERMANN Z. AND VARGA J.: *Állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi iskolák: részarányok, tanulói összetétel és tanulói teljesítmények*. In: Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.) *Társadalmi Riport 2016*. Budapest: TÁRKI, 2016.

HÍVES T.: *A közoktatás fenntartói szerkezetének és az intézményrendszer struktúrájának átalakulása*. Kézirat, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2013.

PUSZTAI G.: Felekezeti oktatás új szerepekben. in: *Educatio* 23 (2014), 50-65.

M. CSÁSZÁR ZS., PETE J.: Magyarország vallásföldrajzi jellemzői a 21. század elején, különös tekintettel a református felekezetűek térbeli és demográfiai struktúrájára, *MAGYAR TUDOMÁNY* 180 (2019) 822-833.

OECD: *Against the Odds. Disadvantaged Students Who Succeed in School*. OECD Publishing.

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264090873-en>. 23-25., 2011.

OECD: *Against the Odds. Disadvantaged Students Who Succeed in School*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264090873-en>. 2011.

OECD: *Against the Odds. Disadvantaged Students Who Succeed in School*. OECD Publishing.

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264090873-en>. 23-25., 2011.

OECD: *PISA 2015 Results. Excellence And Equity in Education*. Volume I. 2016.

OECD: *PISA 2015 Results. Excellence And Equity in Education*. Volume I. 2016.

OECD: *PISA Results 2018*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>. 2019.